

Висновки. Наші дослідження дозволили дійти висновку про те, що в Україні ще триває процес розробки концептуальних засад національної системи викладання української мови у початковій школі. У цьому контексті надзвичайно важливим є конструктивно-критичний аналіз досвіду, нагромадженого цією галуззю у попередні роки, і визначення всього цінного, що може бути запроваджено з метою вдосконалення на сучасному етапі.

Література

1. Баран Г. Рідна мова в рідній школі [Текст] / Г. Баран // Слово Просвіти. – 2009. – № 51. – С.11
2. Вашуленко С. Українська мова і мовлення в початковій школі [Текст]: метод. посіб. / С. М. Вашуленко – К.: Освіта, 2006. – 268 с. – (Вчителю початкових класів).
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednya/serednya/derzh-standart/post_derzh_stan.doc
4. Дружененко Р. С. Етнопедagogічні засади формування мовленнєвих умінь і навичок учнів основної школи автореферат дисертації на здобуття наукового ступення доктора педагогічних наук. – Херсон.: [б.в.], 2005. – 19 с.
5. Лутей С. Філософія сучасної освіти [Текст]: навчальний посібник / С. В. Лутей; ред. Л. Васильківська. – К.: Магістр-S, 1996. – 256 с.
6. Методика навчання української мови в початковій школі [Текст]: навч. посібник/ за наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера-ЛТД, 2011. – 364 с.
7. Хорошковська О. Н. Лінгводидактична система початкового навчання української мови у школах з російською мовою викладання: автореферат дисертації на здобуття наукового ступення доктора педагогічних наук. – К.: [б.в.], 2000. – 19 с.

Рецензенти:

Шоробура І. М. – д. пед. н., проф.,
Ткачук Г. О. – к. пед. н., доц.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2013

УДК 371.4

Т. О. Кашпур

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА ДО ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розглядаються перспективи розвитку професійних якостей інженера-педагога. Аналізується стан та проблеми професійної підготовки інженерів-педагогів до виховної діяльності у професійно-технічних навчальних закладах. Приділяється увага діям інженера-педагога у межах компонентів педагогічної системи.

Ключові слова: інженер-педагог, професійна підготовка, професійно-технічний навчальний заклад, виховна діяльність, функціональний компонент

В статті рассматривается перспектива развития профессиональных качеств инженера-педагога. Анализируется состояние и проблема профессиональной подготовки инженера-педагога к воспитательной деятельности в профессионально-технических учебных заведениях. Уделяется внимание действиям инженера-педагога в пределах компонентов педагогической системы.

Ключевые слова: инженер-педагог, профессионально-техническое учебное заведение, воспитательная деятельность, функциональный компонент

The professional perspective development of engineer-pedagogy features is examined. The state and problem of engineer-pedagogy professional training to educational activity in vocational institutions are analyzed. The attention to engineer-pedagogy actions in the range of pedagogical system components is given.

Keywords: engineer-teacher, professional training, vocational institutions, educational activity, functional component.

Постановка проблеми. Процеси, що відбуваються в соціально-політичному, економічному і духовному житті нашого суспільства, зміни на ринку праці, підвищення суспільних вимог до рівня професіоналізму та конкурентоспроможності майбутнього фахівця

© Кашпур Т. О., 2013

спонукають до вирішення актуальної проблеми сучасної системи професійної освіти, пов'язаної з формуванням особистості працівника, його діяльності в умовах ринкової економіки. Тому сьогодні головним завданням навчальних закладів системи професійно-технічної освіти – є професійна підготовка кваліфікованих робітничих кадрів для різних галузей промисловості, сільського господарства, сфери обслуговування.

Актуальність. Успішно вирішувати проблеми виховання майбутніх робітників і молодших спеціалістів в системі професійно-технічної освіти здатна нова генерація інженерно-педагогічних працівників, які усвідомлюють значення професійного виховання на нинішньому етапі розвитку суспільства, які відповідно підготовлені до виховної діяльності в нових умовах функціонування професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ). Важливими складовими, що необхідні майбутньому інженеру-педагогу для здійснення виховної діяльності з учнями ПТНЗ, є: професійна спрямованість на виховну діяльність у системі професійно-технічної освіти; професійні уміння реалізації виховної функції інженера-педагога, що формуються на базі набутих знань теорії та методики виховної роботи у ПТНЗ; професійно важливі якості інженера-педагога, що мають забезпечити успіх виконання майбутнім інженером-педагогом виховної функції.

Метою підготовки майбутніх інженерів-педагогів до виховної діяльності є високоморальна і професійно компетентна особистість інженера-педагога із професійно необхідними якостями та сформованою професійно-педагогічною підготовкою до здійснення виховної діяльності у ПТНЗ.

Важливим елементом професійної підготовки, який забезпечує ефективність дидактичного процесу – професійно-педагогічна культура викладача, рівень його готовності до практичного втілення своїх знань у навчально-виховний процес, ступінь виявлення в його діяльності рис організатора, вихователя. Основним моментом інженерно-педагогічної освіти є розвиток комплексу здібностей майбутнього інженера-педагога, перш за все в рамках функціональної моделі інженерно-педагогічної діяльності. Розвиток здібностей досягається не тільки прямим шляхом, а й загально-педагогічним впливом, де все оточуюче освітнє середовище стимулює, ініціює самопізнання, самоактуалізацію, саморозвиток. Знання й уміння не накладаються на учня як на об'єкт навчання, а усвідомлюються як умови і засоби досягнення успіху в навчанні, житті та професійній

діяльності, тим самим трансформуючись в професійно важливі здібності та особистісні якості (Цырельчук Н. А., 2003).

Унаслідок підготовки до виховної діяльності у майбутніх інженерів-педагогів повинна виникнути потреба здійснювати виховний вплив на іншу людину, і цю потребу буде спрямовано на подальшу виховну діяльність та діяльність щодо самовдосконалення та самовиховання. З цього випливає, що процес професійного виховання майбутніх інженерів-педагогів має перейти у внутрішню потребу самовиховання – до свідомої, планомірної, систематичної роботи над собою з метою вдосконалення або формування професійно важливих якостей, необхідних для здійснення виховної діяльності в умовах ПТНЗ. Система підготовки майбутніх інженерів-педагогів повинна стати базовою для виникнення прагнення до саморозвитку, досягнення вершин професійної майстерності у сфері виховання учнів ПТНЗ. Це прагнення повинно бути сформовано у процесі внутрішньої діяльності особистості, коли виникають психічні механізми, процеси, стани тощо.

Підготовка викладачів повинна бути спрямована таким чином, щоб реалізовувались дві найважливіші вимоги до особистості фахівця: бути висококваліфікованим інженером і справжнім професійним педагогом. При цьому інженерна та педагогічна освіти повинні бути взаємно прониклими. Інженер повинен уміти дивитися на свою справу очима педагога, а педагог - очима інженера. Професійна діяльність інженера-педагога як сукупність дій і операцій, що реалізуються відповідними групами умінь, була предметом наукового дослідження Е. Ф. Зеєра. Вчений виокремив функції, які інженер-педагог реалізує у процесі діяльності: функції-цілі: навчальна, виховна і розвиваюча, і функції-операції: методична, виробничо-технічна, організаторська і діагностична (Зеєр Э. Ф., 1988).

Таким чином, специфічні, на перший погляд, дії інженера-педагога слід розглядати у межах проектного (проведення розрахунково-аналітичних робіт), конструктивного (нескладне ремонтування та підготовка до навчального процесу виробничого обладнання, підготовка виробничо-технічної документації, виконання робітничих операцій) та організаторського (керівництво технічною творчістю учнів) компонентів педагогічної системи. Але ж специфіка змісту, методики викладання виробничого навчання та дисциплін профтехциклу суттєво відрізняє рівень професійної підготовки інженерів-педагогів від шкільних учителів, викладачів загальноосвітнього циклу ПТУ. Оскільки, у порівнянні з учителем

загальноосвітньої школи, інженер-педагог повинен викладати велику кількість навчальних предметів, то головним принципом при його навчанні у ВНЗ повинен бути і є принцип педагогічної спрямованості викладання загальнотехнічних та інженерних дисциплін. Тобто, професійно-педагогічна діяльність інженера-педагога за своєю суттю є педагогічною, однак вимагає специфічних інженерних знань та практичних умінь. Ці умови детермінують вимогам до професійно-педагогічних якостей інженера-педагога, а також до його особистості. Однак інженер-педагог суттєво відрізняється за кваліфікацією як від інженера, так і від вчителя. Тому гностичний, проектувальний, конструктивний, комунікативний та організаційний компоненти ставлять професійно-педагогічну діяльність майбутнього інженера-педагога в один ряд з професійно-педагогічною діяльністю вчителя загальноосвітньої школи, а робітничу кваліфікацію споріднює його з кваліфікованим робітником промислового підприємства.

Гностичний компонент для інженера-педагога характеризується здобуттям нових знань у галузі навчальної дисципліни, процесів педагогічного спілкування, засобів викладання та виховання, а також засвоєнням нової інформації про психологічні особливості учнів та перетворення її для досягнення мети професійної освіти.

Проектувальний компонент для інженерно-педагогічних працівників реалізується через складання перспективно-тематичних планів, прогнозування можливої поведінки учнів у незвичайних ситуаціях, передбачення труднощів учнів при вивченні окремих розділів дисципліни, планування заходів виховання та зняття емоційної напруженості у стосунках з навчальною групою.

Конструктивний компонент здійснюється при відборі навчального матеріалу для наступного уроку, розробленні раціональної структури уроку, моделюванні можливих варіантів майбутнього педагогічного спілкування з групою, врахуванні психологічних особливостей учнів при побудові уроку та виховного процесу, матеріально-технічному та дидактичному забезпеченні уроку, участі у педагогічних радах тощо.

Комунікативний компонент більш за все реалізується у виховному процесі і характеризується здійсненням цілеспрямованих особистих контактів з учнями, зацікавленням їх майбутньою діяльністю, встановленням доцільних стосунків між учнями, педагогом і учнями, прагненням викликати емоційний відгук учнів активізацію їх роботи, побудову індивідуального стилю спілкування з учнями, враховуючи власні позитивні якості та недоліки.

Організаційний компонент діяльності інженера-педагога в умовах профтехучилища можна проілюструвати проведенням занять теоретичного та виробничого навчання, позаурочними виховними заняттями, організацією екскурсій та позанавчальних заходів, роботи учнів на різних етапах уроку, стосунків та педагогічного спілкування на уроці, самостійної роботи учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей, а також власної діяльності при підготовці до уроку та його проведенні.

Зазначені функціональні компоненти знаходяться у взаємозв'язку та властиві усім, хто бере участь у навчально-виховному процесі.

Метою професійної підготовки інженерів-педагогів до виховної роботи у ПТНЗ є ідеальна модель кваліфікованого, професійно мобільного, конкурентноспроможного робітника. Основними професійно значущими якостями особистості майбутнього робітника є творчість, відповідальність за результати праці, активність, допитливість, ініціативність, самостійність, системність в праці, самостійний перенос знань і умінь до нової ситуації. Система вимог виконання інженером-педагогом обов'язків вихователя подана у професіограмі інженера-педагога. Серед них: вимоги до якостей та властивостей особистості інженера-педагога, вимоги до знань, умінь і навичок, якими для успішної реалізації виховної функції повинен володіти інженерно-педагогічний працівник. Окрім інтеграції технічної, психолого-педагогічної підготовки, інженер-педагог повинен мати поліфункціональну професійно-педагогічну підготовку, тобто готуватися і як майстер виробничого навчання, і як викладач дисциплін профтехциклу (спеціальних і загальнотехнічних), і як керівник гуртка технічної творчості. При цьому на усіх цих посадах він повинен бути вихователем, розуміти стратегію виховання професіонала і громадянина. Тобто незалежно від поточних ситуацій та функцій, які він виконує, інженер-педагог повинен мати педагогічний інтерес. Й інтерес до педагогічної професії, схильність займатися нею, усвідомлення здібностей і характеру, що відповідають професії, Н. В. Кузьміна називає найважливішою ознакою спрямованості на педагогічну діяльність, яка характеризується інтересами, нахилами, переконаннями і ідеалами особистості (Кузьміна Н. В., 1999). Цю думку розвиває і Л. З. Тархан і вказує, що професійний інтерес виникає і розвивається у процесі діяльності, і, як наслідок цього, – цілеспрямована діяльність особистості є однією з важливих її ознак (Тархан Л. З., 2008).

Таким чином, рівень виховної діяльності майбутнього інженера-педагога у ПТНЗ залежить від рівня розвитку професійно важливих нахилів і здібностей. Процес підготовки майбутніх інженерів-педагогів до такої діяльності необхідно спрямовувати на розвиток відповідних здібностей із подальшою діагностикою.

Грунтуючись на зазначених поглядах науковців, професійно-педагогічну спрямованість майбутніх інженерів-педагогів на виховну діяльність в професійно-технічних навчальних закладах визначаємо як комплекс соціально значущих мотивів на здійснення виховної діяльності у закладах системи професійно-технічної освіти, при сформованому інтересі до взаємодії з вихованцями, наявності нахилів та бажань реалізовувати виховну функцію інженера-педагога в умовах ПТНЗ.

Головні висновки. При здійсненні виховної діяльності майбутньому інженеру-педагогу необхідна інтеграція фундаментальних знань з загально-технічних, спеціальних дисциплін та знань з психолого-педагогічних дисциплін. Опанування студентами фундаментальних цінностей пізнання науки, культури, творчості, професії повинно стати пріоритетним напрямком розвитку вищої освіти. Якщо сам інженер-педагог не буде досконало володіти знаннями та вміннями з професії, він не зможе сформулювати відповідні професійно-важливі якості, він не зможе реалізувати професійне виховання учнів у ПТНЗ. Виховна робота із учнями ПТНЗ є органічною складовою процесу якісної професійної підготовки інженера-педагога. Її мета полягає в створенні в навчальному закладі профтехосвіти соціовиховного простору, який активно сприятиме формуванню громадянської позиції учнів, їх позитивних культурно-ціннісних орієнтацій, особово-ціннісного відношення до освіти, збереження і примноження традицій навчального закладу, вироблення умінь конструктивної поведінки в сфері діяльності і на ринку праці.

Перспективи розвитку таких професійних якостей, як вміння знати і розуміти студентів, адекватно оцінювати їхні особистісні якості та індивідуальний потенціал, творчість, відповідальність, активність, системність в праці, ініціативність та самостійність, у змозі забезпечити ПТНЗ підготовленими до виховної роботи з учнями, інженерно-педагогічними кадрами.

Література

1. Цырельчук Н. А. Инженерно-педагогическое образование как стратегический ресурс развития профессиональной школы [Монография] / Николай Цырельчук. — Мн.: МГВРК, 2003. — 400 с.

2. Зеер Э. Ф. Профессиональное становление личности инженера-педагога / Э. Ф. Зеер. — Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1988. — 120 с.

3. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. — М.: Высш.шк., 1999. — 199 с.

4. Тархан Л. З. Теоретичні і методичні основи формування дидактичної компетентності майбутніх інженерів-педагогів. : дис. ... д-ра пед. наук: спец.13.00.04 / Тархан Ленуза Запаївна. — К., 2008. — 512 с.

Рецензенти:

Чернуха Н. М. — д. пед. н., проф.,
Яковенко Т. В. — к. пед. н., доц.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2013